SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2883

av Aron Emilsson (SD)

Kulturskydd och kulturarvsberedskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ytterligare stärka skyddet av det materiella och immateriella kulturarvet som en del av Sveriges civila försvar och totalförsvar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa en permanent nationell samordningsfunktion för kulturskydd och kulturarvsberedskap och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge länsstyrelserna ett tydligare ansvar för regional samordning av kulturarvsberedskapen inom totalförsvaret samt säkerställa att uppdraget ges tillräckliga förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla nationella system och rutiner för evakuering och skydd av särskilt värdefulla kulturföremål och samlingar vid kris eller krig och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka och tydliggöra civilsamhällets roll i kulturarvsberedskapen samt främja samverkan mellan offentliga aktörer och ideella organisationer och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kulturarvet är en grundläggande del av en nations identitet, historia och sammanhållning. Kyrkor, museer, arkiv, bibliotek, kulturmiljöer, traditioner, språk och lokala sedvänjor utgör tillsammans ett arv som knyter samman generationer och ger människor en känsla av kontinuitet och tillhörighet. När kulturarvet angrips är syftet ofta inte enbart att förstöra byggnader eller föremål utan att slå mot ett samhälles historiska minne och kulturella identitet.

De senaste årens krig och konflikter, inte minst Rysslands anfallskrig mot Ukraina, har visat att kulturarv ofta utgör mål för medvetna angrepp. Förstörelse av kulturmiljöer, museer, arkiv och religiösa byggnader används som ett sätt att underminera nationell sammanhållning och radera historiska spår. Erfarenheterna visar samtidigt att en väl förberedd kulturarvsberedskap kan minska skadorna och bidra till att värdefulla samlingar, dokument och kulturmiljöer kan skyddas även under mycket svåra förhållanden.

Sverige har under lång tid levt i fred, men det förändrade säkerhetspolitiska läget i Europa har aktualiserat behovet av ett starkare totalförsvar och en ökad civil beredskap. I detta arbete bör även kulturarvet ges en tydlig plats. Ett robust totalförsvar handlar inte enbart om att skydda människor, samhällsviktig verksamhet och infrastruktur utan även om att värna de gemensamma värden och den historiska kontinuitet som bidrar till samhällets motståndskraft.

Under senare år har staten tagit viktiga steg för att stärka kulturarvets plats inom beredskapsarbetet genom uppdrag till myndigheter och genom satsningar på planering och skyddsåtgärder. Samtidigt finns betydande skillnader i kapacitet och beredskap mellan olika delar av landet. Många kulturinstitutioner saknar fortfarande förutsättningar att genomföra de åtgärder som krävs för att skydda samlingar, byggnader och kulturmiljöer vid allvarliga kriser eller krig.

Det finns därför behov av en mer långsiktig och sammanhållen nationell struktur för kulturskydd och kulturarvsberedskap. Sverige bör säkerställa en permanent nationell samordningsfunktion med uppgift att utveckla samverkan mellan berörda myndigheter,

kulturinstitutioner, länsstyrelser och civilsamhällets organisationer. En sådan funktion bör bidra till erfarenhetsutbyte, utbildning, övningsverksamhet och utveckling av gemensamma metoder för skydd av kulturarvet i fred, kris och krig.

En viktig del av kulturarvsberedskapen är förmågan att snabbt kunna skydda eller evakuera särskilt värdefulla samlingar och föremål. Därför bör nationella system och rutiner utvecklas för riskbedömning, prioritering, transport och säker förvaring av skyddsvärda objekt. Beredskapen bör även omfatta tillgång till lämplig utrustning, särskilda förvaringslösningar och digital dokumentation som underlättar återställande och återuppbyggnad efter en kris.

På regional nivå spelar länsstyrelserna en central roll genom sitt ansvar för beredskap, kulturmiljöfrågor och samordning mellan olika samhällsaktörer. Deras ansvar för kulturarvsberedskapen bör därför förtydligas inom ramen för totalförsvaret. Ett sådant uppdrag bör innefatta samverkan med kommuner, museer, arkiv, bibliotek, Svenska kyrkan, hembygdsrörelsen och andra relevanta aktörer. Därigenom kan regionala nätverk utvecklas och beredskapen stärkas utifrån de förutsättningar som råder i respektive län.

Även på lokal nivå behöver kulturarvsperspektivet integreras tydligare i krisberedskapsarbetet. Kommuner och kulturinstitutioner bör uppmuntras att inkludera kulturmiljöer, samlingar och kulturhistoriska byggnader i sina risk- och sårbarhetsanalyser. Praktiska skyddsåtgärder såsom brandskydd, magasinering, reservkraft, dokumentation och utbildning bör ges större uppmärksamhet inom beredskapsplaneringen.

Internationella erfarenheter visar också att civilsamhället ofta spelar en avgörande roll när kulturarv behöver skyddas under akuta förhållanden. Hembygdsföreningar, frivilliga kulturarvsorganisationer, trossamfund och andra ideella aktörer besitter omfattande lokalkännedom och engagemang som kan vara av stor betydelse vid kriser. Deras deltagande i kulturarvsberedskapen bör därför stärkas genom tydligare samverkansformer, utbildningsinsatser och möjligheter att medverka i planering och övningar.

Sveriges kulturarv är inte enbart ett arv från det förflutna. Det är en levande del av vår nationella identitet och en viktig källa till kontinuitet och sammanhållning. I en tid präglad av osäkerhet och ökade säkerhetspolitiska spänningar är det därför angeläget att kulturarvet ges en självklar plats inom totalförsvaret. Genom långsiktig planering, stärkt samverkan och ett tydligare ansvarstagande på nationell, regional och lokal nivå kan Sverige bygga upp en kulturarvsberedskap värdig de värden som ska försvaras och bevaras för kommande generationer.

Aron Emilsson (SD)